

EFTA JÄRELEVALVEAMETI OTSUS

nr 189/12/COL,

22. mai 2012,

millega elektrienergia tootmine ja hulгимүүк Norras vabastatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/17/EÜ (millega kooskõlastatakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate ostjate hankemenetlused) kohaldamisest

EFTA JÄRELEVALVEAMET,

nr 624270) kui ka taotlejalt (dokument nr 624258). Järelevalveamet sai sellele nõudmisele vastused Norralt 20. märtsi 2012. aasta kirjas ja taotlejatelt 22. märtsi 2012. aasta kirjas.

võttes arvesse Euroopa Majanduspiirkonna lepingut,

võttes arvesse Euroopa Majanduspiirkonna lepingu XVI lisa punktis 4 osutatud õigusakti, millega sätestatakse riigihankelepingute sõlmimise kord kommunaalteenuste sektoris (Euroopa parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta direktiiv 2004/17/EÜ, millega kooskõlastatakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate ostjate hankemenetlused ⁽¹⁾) (edaspidi „direktiiv 2004/17/EÜ“), eriti selle artiklit 30,

(2) Taotlus, mille esitasid taotlejad, keda tuleb käsitada riigi osalusega äriühingutena direktiivi 2004/17/EÜ tähenduses, käsitleb taotluses kirjeldatud hüdroelektrienergia tootmist ja hulgitarnimist.

võttes arvesse EFTA riikide vahelist järelevalveameti ja kohtu asutamise lepingut (edaspidi „järelevalveameti ja kohtu asutamise leping“), eriti selle protokolli 1 artikleid 1 ja 3,

(3) Direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõikes 1 on sätestatud, et lepingutele artiklites 3–7 mainitud tegevuse võimaldamiseks ei kohaldata direktiivi 2004/17/EÜ, kui EFTA riigis, kus neid täidetakse, on see tegevus otseselt avatud konkurentsile turgudel, millele juurdepääs ei ole piiratud.

võttes arvesse ettevõtjate Akershus Energi Vannkraft AS, E-CO Energi AS, EB Kraftproduksjon AS ja Østfold Energi AS (edaspidi „taotlejad“) 24. jaanuaril 2012 järelevalveametile esitatud taotlust,

(4) Direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõike 5 kohaselt võivad hankijad esitada artikli 30 lõike 1 kohaldatavuse kohta taotluse, kui seda näevad ette asjaomase EMP riigi seadused. Kommunaalteenuste sektori riigihankeid käsitleva 7. aprilli 2006. aasta määruse nr 403 (Forskrift nr. 403 av 7. April 2006 om innkjøp i forsyningssektorene) jao 15-1 lõikest 2 tuleneb, et hankijad võivad esitada järelevalveametile taotluse direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõike 1 kohaldamiseks, tingimusel et nad on saanud Norra konkurentsiametilt arvamuse.

olles konsulteerinud EFTA järelevalveametit abistava EFTA riigihangete komiteega

(5) Taotlejad said 16. märtsil 2011 Norra konkurentsiametilt arvamuse, milles ta jõudis järeldusele, et asjaomane tegevus on otseselt avatud konkurentsile turul, millele juurdepääs ei ole piiratud.

ning arvestades järgmist:

I. ASJAOLUD

(1) 24. jaanuaril 2012 sai järelevalveamet ettevõtjatelt Akershus Energi Vannkraft AS, E-CO Energi AS, EB Kraftproduksjon AS ja Østfold Energi AS direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõike 5 kohase taotluse kiita heaks direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõike 1 kohaldatavus hüdroelektrienergia tootmise ja hulгимүүги tegevuse suhtes Norras. 17. veebruari 2012. aasta kirjades nõudis järelevalveamet lisateavet nii Norralt (dokument

(6) Turulepääsu ei peeta piiratuks, kui riik on rakendanud asjaomased EMP õigusaktid, mis avavad konkurentsile asjaomase sektori või osa sellest, ning kohaldab neid. Kõnealused õigusaktid on loetletud direktiivi 2004/17/EÜ XI lisas, milles elektrienergia sektoriga seoses viidatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. detsembri 1996. aasta direktiivile 96/92/EÜ elektri siseturu ühiseeskirjade kohta ⁽²⁾. Direktiiv 96/92/EÜ on asendatud Euroopa

⁽¹⁾ ELT L 134, 30.4.2004, lk 1.

⁽²⁾ EÜT L 27, 30.1.1997, lk 20.

Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2003. aasta direktiiviga 2003/54/EÜ (mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 96/92/EÜ)⁽¹⁾ (edaspidi „direktiiv 2003/54/EÜ“), mis inkorporeeriti EMP lepingu IV lisa punkti 22. Seega ei peeta turulepääsu piiratuks, kui Norra riik on direktiivi 2003/54/EÜ üle võtnud ja nõuetekohaselt kohaldanud.

- (7) Avatust konkurentsile hinnatakse erinevate näitajate põhjal, millest ükski ei ole iseenesest otsustav. Käesolevas otsuses käsitletud turgude puhul tuleks ühe kriteeriumina arvesse võtta peamiste turul osalejate turuosa vaatlusalusel turul. Teine kriteerium on nende turgude kontsentreeritus. Asjaomaste turgude omadusi arvestades tuleb arvesse võtta ka täiendavaid kriteeriume, nagu tasakaalustava turu toimimine, hinnakonkurents ja tarbijate poolt tarnija vahetuse määr.

III. HINDAMINE

Turu määratlus

Tooteturg

- (8) Asjaomane tooteturg on elektrienergia tootmine ja hulgitarnimine⁽²⁾. Turg hõlmab seega elektrienergia tootmist elektrijaamades ja elektrienergia impordi ühenduskohtade kaudu eesmärgiga müüa see otse edasi suurtele tööstus- või jaetarbijatele.

Geograafiline turg

- (9) Norra elektrienergia hulgiturg on tugevalt lõimitud Põhjamaade (Taani, Norra, Rootsi ja Soome) turuga. Suur osa Põhjamaade regioonis toodetud elektrienergiast turustatakse Põhjamaade ühise börsi kaudu, mille kaubeldakse füüsilise elektritarne lepingutega ja kus turu korraldaja on Nord Pool Spot AS (edaspidi „Nord Pool“). Nord Pooli Põhjamaade elektribörs hõlmab praegu elektrienergia hulgituruga Norras, Rootsis, Taanis, Soomes ja Eestis.
- (10) Nord Pool korraldab kahte elektrienergiaga hulgi-kauplemise turgu: Elspoti päev-ette-turg, kus igapäevaselt kaubeldakse tunniste elektrienergia lepingutega, mille

⁽¹⁾ ELT L 176, 15.7.2003, lk 37. Direktiiv 2003/54/EÜ inkorporeeriti EMP lepingusse EMP ühiskomitee 2. detsembri 2005. aasta otsusega nr 146/2005 (ELT L 53, 23.2.2006, lk 43) ja jõustus EFTA riikides 1. juunil 2007.

⁽²⁾ Vt Euroopa Komisjoni 26. jaanuari 2011. aasta otsus juhtumis COMP/M.5978 – GDF Suez/International Power, 22. detsembri 2008. aasta otsus juhtumis COMP/M.5224 – EDF/British Energy, 14. novembri 2006. aasta otsus juhtumis COMP/M.4180 – Gaz de France/Suez ja 9. detsembri 2004. aasta otsus juhtumis M.3440 – EDP/ENI/GDP. Vt ka komisjoni vastu võetud otsused, millega vabastatakse direktiivi 2004/17/EÜ kohaldamisest elektrienergia tootmine ja müük Rootsis ja Soomes; 19. juuni 2006. aasta otsus direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõike 1 kohaldamise kohta elektritootmise ja -müügi suhtes Soomes, välja arvatud Ahvenamaal, ja 29. oktoobri 2007. aasta otsus, millega vabastatakse elektritootmine ja -müük Rootsis direktiivi 2004/17/EÜ kohaldamisest.

alusel füüsiline tarne toimub järgmise päeva 24-tunnise perioodi sees, ning katkematu piiriülene päevasisene turg Elbas, kus tehakse päev-ette-turul tehtud tehingute kohandusi kuni tund enne tarne. Koos katsid need turud 2010. aastal 74 % Põhjamaade elektritarbimisest mahus 307 TWh. Ülejäänud kaubeldud mahu osas räägitakse tarnija ja kliendi vahel kahepoolset läbi.

- (11) Põhjamaade turg on jaotatud mitmeks kauplemispiirkonnaks, mis on omavahel ühendatud. Kauplemishind Elspotil põhineb kõigi turuosaliste ostu- ja müügipakkumistel ja see peab tasakaalustama turul pakkumist ja nõudlust iga tunni jaoks 24-tunnise perioodi sees. Elspotil kasutatav hinnamehhanism kohandab elektrienergia voolu läbi turul olevate ühenduste vastavalt sellele, millist kättesaadavat kauplemismahtu Põhjamaade põhivõrguettevõtjad pakuvad.
- (12) Ülekandevõime piirangud Põhjamaade regioonis võivad põhjustada ajutist ülekoormust, mis jaotab Põhjamaade piirkonna geograafiliselt väiksemateks turgudeks. Põhjamaade-vahelistes ja Norra-sisestest ühenduskohtades kasutatakse hinnamehhanisme, et leevendada võrgu ülekoormust erinevate Elspoti piirkonnahindade kasutussevõtmise teel. Seetõttu võivad piirkonnas pakkumist ja nõudlust tasakaalustavates hinnapiirkondades olla hinnad erinevad.
- (13) Järelikult võib asjaomane geograafiline turg tunniti varieeruda. Ülekoormuse korral on asjaomane geograafiline turg kitsam kui Põhjamaade regioon ja võib langeda kokku riigisiseste kauplemispiirkondadega.
- (14) Praegu on Norras viis kauplemispiirkonda⁽³⁾.
- (15) Selliste tundide protsentuaalne osakaal, mil Põhjamaade regiooni siseste piirkondade vahel esineb hinnaerinevusi, on siiski piiratud:

Hinnapiirkond	Isoleeritud tundide protsent
Nr 1 – Oslo	1,4 %
Nr 2 – Kristiansand	16,4 %
Nr 3 – Trondheim	6,2 %
Nr 4 – Tromsø	6,6 %
Nr 5 – Bergen	4,1 %
15.3.2010-11.3.2011	

⁽³⁾ Oslo – nr 1, Kristiansand – nr 2, Trondheim – nr 3, Tromsø – nr 4 ja Bergen – nr 5. 5. septembril 2011 nihutati kauplemispiirkondade nr 2 ja nr 3 vaheline piir uue ühenduse kasutussevõtu tõttu põhja poole. Taotluses esitatud andemetes ei ole seda muutust arvesse võetud.

Enamiku ajast on hinnapiirkonnad ühendatud:

Hinnapiirkondade paar	Ühendatud tundide protsent
Nr 1 – nr 2	77,7 %
Nr 1 – nr 3	48,0 %
Nr 1 – nr 5	94,9 %
Nr 2 – nr 5	76,6 %
Nr 3 – nr 4	89,9 %
Nr 1 – nr 2 – nr 5	75,7 %
Nr 3 – nr 4 – Roots	76,3 %

15.3.2010–11.3.2011

Norra hinnapiirkonnad on üldiselt integreeritud Rootsiaga.

- (16) Ülekoormuse esinemise võimalus võib põhjustada muret kohaliku turuvõimu suurendada võivate ajutiste kitsaskohtade võimaliku ärakasutamise pärast. Sellele tuginedes on Norra konkurentsivaldkonna ametiasutused määratlenud asjaomase geograafilise turuna Põhjamaade regiooni tundidel, mil ülekoormust ei esine, ja väiksema piirkonna tundidel, mil seda esineb ⁽¹⁾.
- (17) Siin jäetakse lahtiseks küsimus, kas turg peaks olema määratletud Põhjamaade regioonina või kitsamana, kuna analüüsi tulemus on sama sõltumata sellest, kas selle aluseks on võetud kitsas või laiem määratlus.

Turulepääs

- (18) Norrale praegu teadaoleva teabe valguses ja käesoleva hindamise eesmärgil näib, et Norra on direktiivi 2003/54/EÜ täielikult üle võtnud ja kohaldanud. Sellest tulenevalt ja vastavalt artikli 30 lõike 3 esimesele lõigule ei tohiks lugeda turulepääsu Norra territooriumil piiratuks.

Avatus konkrentsile

- (19) Järelevalveamet analüüsib kooskõlas Euroopa Komisjoni sätestatuga ⁽²⁾ kolme peamise tootja turuosa, turu kontsenteerituse ja turu likviidsuse taset.

⁽¹⁾ Vt riigihaldusministeeriumi 14. oktoobri 2002. aasta otsus Statkraft – Agder Energi ja 7. veebruari 2003. aasta otsus Statkraft – Trondheim Energiverk.

⁽²⁾ 19. juuni 2006. aasta otsus direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõike 1 kohaldamise kohta elektritootmise ja -müügi suhtes Soomes, välja arvatud Ahvenamaal, ja 29. oktoobri 2007. aasta otsuse (millega vabastatakse elektritootmine ja -müük Rootsis direktiivi 2004/17/EÜ kohaldamisest) punktid 7-13.

- (20) Euroopa Komisjon on arvamusel, et elektritootmise puhul on üks riigisisese turu konkurentsitaseme näitaja kolme suurima tootja koguturuosa ⁽³⁾.

- (21) Tootmisvõimsusest lähtuvalt moodustas Põhjamaade regiooni kolme suurima tootja koguturuosa 2010. aastal 45,1 % (Vattenfall 18,8 %, Statkraft 13,3 % ja Fortum 13 %), mida võib pidada aksepteeritavaks tasemeks.

- (22) Hirschmani-Herfindahli indeksi (HHI) alusel mõõdetud kontsenteerituse tase Norras oli tootmisvõimsuse järgi 2008. aastal 1 826 ⁽⁴⁾.

- (23) Põhjamaade elektrienergia hulgiturgu tuleb pidada turuks, kus valitseb konkurents. Avatud turule üleminek on Põhjamaade regioonis olnud väga edukas. Alates Norra ja Rootsi ühise turu avamisest 1996. aastal on hiljem sellele turule integreeritud ka teised Põhjamaad: Soome 1998. aastal, Taani 1999/2000. aastal ja Eesti 2010. aastal. Umbes 74 % Põhjamaade regioonis tarbitud elektrienergiast osteti 2010. aastal börsi kaudu. Börsil on registreeritud üle 300 kaupleja.

- (24) Nagu eespool kirjeldatud, on ülekoormusest tingitud kitsaskohad harva esinevad ja oma laadilt ajutised. Seetõttu valitseb pidev konkurentsiturve, mis tuleneb võimalusest saada elektrienergiat väljastpoolt Norra territooriumi. Põhjamaade vahel ülekandetasu ei nõuta. Kuna ühendused Norra ja muude hinnapiirkondade vahel on harva ülekoormatud, ei saa Norra territooriumil teha investeringuid, arvestamata teiste Põhjamaade tootjatega. Lisaks sellele määrab elektrienergia hulgimüügi hinnad Nord Pool, kes korraldab väga likviidset kauplemisplatvormi.

- (25) Näitajaks tuleks pidada ka tasakaalustavate turgude toimimist mitte ainult tootmise, vaid ka hulgituru puhul. Tegelikult iga turuosaline, kes ei suuda oma tootmisportfelli hõlpsasti tarbijate vajadustele kohandada, riskib suure vahega hindades, millega põhivõrguettevõtja müüb tasakaalustamata energiat ja millega ta ostab tagasi ülemääraste toodangu. Ühe võimalusena määratakse need hinnad põhivõrguettevõtjale otse reguleeriva asutuse poolt, teine võimalus on turupõhise mehhanismi kasutamine, mille puhul kujuneb hind teiste selliste tootjate ostuhindade põhjal, kes oma tootmist vastavalt suurendavad või vähendavad. Põhjamaade regioonis on tasakaalustava

⁽³⁾ Vt aruanne gaasi ja elektrienergia siseturu loomise edenemise kohta, KOM(2005) 568 (lõplik), 15. november 2005, ja 29. oktoobri 2007. aasta otsus, millega vabastatakse elektritootmine ja -müük Rootsis direktiivi 2004/17/EÜ kohaldamisest.

⁽⁴⁾ Vt komisjoni talituste töödokument, komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile „Aruanne gaasi ja elektri siseturu loomisel tehtud edusammude kohta” (KOM(2010) 84 (lõplik)), tehniline lisa (lk 12).

energia tarnimiseks peaaegu täielikult integreeritud tasakaalustav turg, mille peamised tunnused – turupõhine hinnakujundus ja väike hinnavahe ostuhindade ja põhivõrguettevõtja müügihindade vahel – viitavad sellele, et turg on otseselt konkurentsile avatud.

- (26) Neid tegureid tuleks seetõttu käsitada sellisena, et hinnatav asjaomane turg on otseselt konkurentsile avatud, olenemata sellest, kas turu geograafiline ulatus hõlmab kogu Põhjamaade regiooni või on kitsam.

IV. JÄRELDUS

- (27) Arvestades eespool nimetatud näitajaid Norras, tuleb direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõikes 1 sätestatud konkurentsile otsese avatuse tingimust pidada Norra elektrienergia tootmise ja hulgimüügi puhul täidetuks. Nagu on märgitud põhjenduses 18, võib ka tegevusalale vaba juurdepääsu tingimust lugeda täidetuks. Sellest tulevalt ei tuleks kohaldada direktiivi 2004/17/EÜ juhul, kui hankijad sõlmivad riigihankelepinguid, mille eesmärk on võimaldada elektrienergia tootmist või hulgimüüki nendes geograafilistes piirkondades, ega ka juhul, kui korraldatakse ideekonkurss seal sellise tegevuse teostamiseks.
- (28) Käesolev otsus lähtub 24. jaanuaril 2012. aastal kehtinud õiguslikust ja faktilisest olukorrast, nagu seda on kirjeldatud taotleja esitatud teabes. Otsuse võib läbi vaadata, kui olulised muutused õiguslikus või faktilises olukorras viivad selleni, et direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 lõike 1 kohaldamise tingimused ei ole enam täidetud.
- (29) Käesolev otsus tehakse ainuüksi direktiivi 2004/17/EÜ artikli 30 kohase erandi tegemiseks ja see ei piira konkurentsieskirjade kohaldamist.

- (30) Käesolevat otsust kohaldatakse elektrienergia tootmise ja hulgimüügi suhtes Norras ja see ei käsitlen elektrienergia ülekande, jaotuse ega jaetarnete alast tegevust Norras.

- (31) Käesolevas otsuses esitatud meetmed on kooskõlas EFTA järelevalveametit abistava EFTA riigihangete komitee arvamusega,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Euroopa Majanduspiirkonna lepingu XVI lisa punktis 4 osutatud õigusakti, millega sätestatakse riigihankelepingute sõlmimise kord kommunaalteenuste sektoris (direktiiv 2004/17/EÜ), ei kohaldata hankijate sõlmitavate riigihankelepingute suhtes, mille eesmärk on võimaldada elektrienergia tootmise või hulgimüügi tegevust Norras.

Artikkel 2

Käesolev otsus on adresseeritud Norra Kuningriigile.

Brüssel, 22. mai 2012

EFTA järelevalveameti nimel

kolleegiumi liige

Sverrir Haukur GUNNLAUGSSON

direktor

Xavier LEWIS